

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР
за березень 2026 року

Зміст

1. Справи про банкрутство	4
1.1. Суб'єкти субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство та вплив статусу кредитора на звільнення від відповідальності	4
1.2. Щодо погашення штрафу за адміністративні правопорушення (порушення митних правил) після завершення процедури неплатоспроможності фізичної особи	7
1.3. Щодо визнання колишнього подружжя та осіб, які мають спільних дітей з боржником, заінтересованими особами у справі про банкрутство	8
2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності	9
2.1. Щодо використання запатентованого винаходу з науковою метою як підстави для невизнання порушення прав інтелектуальної власності	9
2.2. Щодо неможливості надання правової охорони позначенню, яке стало загальноновживаним і втратило розрізняльну здатність	10
3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав	11
3.1. Щодо відсутності порушення прав спадкоємця частки у статутному капіталі товариства рішеннями загальних зборів, ухваленими до набуття ним статусу учасника товариства	11
3.2. Щодо правомочності загальних зборів учасників товариства у разі ліквідації мажоритарного учасника без правонаступників	13
3.3. Щодо повноважень наглядової ради на дострокове припинення повноважень одноособового виконавчого органу товариства (президента) та моменту їх виникнення	15
3.4. Щодо витребування частки у статутному капіталі товариства як ефективного способу захисту корпоративних прав учасника	17
4. Справи щодо земельних відносин та права власності	18
4.1. Щодо скасування державної реєстрації права власності на об'єднаний об'єкт нерухомого майна у разі включення до його складу складових частин, право власності на які не набуто у встановленому законом порядку	18
4.2. Щодо визнання недійсним договору оренди комунального майна, вчиненого під впливом помилки щодо істотних якостей об'єкта (невідповідність площі та цільового призначення)	21
4.3. Щодо визнання недійсним договору оренди землі через відсутність нормативної грошової оцінки земельної ділянки	24
4.4. Щодо відсутності підстав для розірвання договору оренди комунального майна у разі недоведеності його нецільового використання	25
5. Процесуальні питання	26
5.1. Щодо визначення юрисдикції спору про передачу об'єкта державної власності у комунальну власність	26

Перелік уживаних скорочень

- ВП ВС
- ВС
- ГПК України
- ЄДР
-
-
- ЗК України
- КГС ВС
-
- КП
- КУзПБ
- ПК України
- ПП
- РВ ФДМУ
-
- ТОВ
- ФДМ України
- ФОП
- ЦК України
- Велика Палата Верховного Суду
- Верховний Суд
- Господарський процесуальний кодекс України
- Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
- Земельний кодекс України
- Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
- комунальне підприємство
- Кодекс України з процедур банкрутства
- Податковий кодекс України
- приватне підприємство
- регіональне відділення Фонду державного майна України
- товариство з обмеженою відповідальністю
- Фонд державного майна України
- фізична особа – підприємець
- Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Суб'єкти субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство та вплив статусу кредитора на звільнення від відповідальності

Наявність у особи статусу кредитора у справі про банкрутство не є підставою для її звільнення від субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника та не є самостійним доказом відсутності її вини у доведенні до банкрутства. До суб'єктів такої відповідальності належать особи, які попри відсутність формального статусу керівника чи засновника мали змогу визначати дії боржника, зокрема через надання їм повноважень на погодження управління його фінансовими ресурсами.

У межах справи про банкрутство ТОВ «Сіті'Ком» ліквідатор звернувся із заявою про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями Боржника на його засновника ТОВ «Інвестментс Енд Девелопмент» та керівників ОСОБА_1 і ОСОБА_3 через доведення товариства до неплатоспроможності. Після скасування Верховним Судом попередніх рішень про відмову у задоволенні заяви справа була направлена на новий розгляд, під час якого до участі залучено співвідповідача ОСОБА_2, а суму вимог уточнено відповідно до загального розміру непогашених кредиторських вимог.

За результатами нового розгляду справи частково задоволено заяву ліквідатора та покладено на ТОВ «Інвестментс Енд Девелопмент» (кредитор Боржника), керівників ОСОБА_1 і ОСОБА_3 субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями Боржника, стягнуто з цих осіб на користь Боржника кошти в розмірі 525149239,53 грн, у решті вимог відмовлено.

Постановою суду апеляційної інстанції залишено без змін зазначене рішення в частині покладення на ОСОБА_1 субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями Боржника та стягнення з нього на користь Боржника коштів, а також у частині відмови у покладенні субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями Боржника на ОСОБА_2 та стягнення з нього на користь Боржника коштів. У іншій частині рішення місцевого господарського суду в апеляційному порядку не переглядалось.

Суди констатували наявність причинно-наслідкового зв'язку між діями / бездіяльністю керівника Боржника ОСОБА_1 та доведенням товариства до банкрутства, водночас відмовивши у стягненні коштів з іншого відповідача ОСОБА_2 через відсутність доказів його вини у фінансовій неспроможності боржника.

Предметом касаційного оскарження стали судові рішення господарських судів першої та апеляційної інстанцій, ухвалені за наслідками розгляду Заяви ліквідатора Боржника в частині покладення субсидіарної відповідальності за його зобов'язаннями у визначеній сумі на колишнього керівника ОСОБА_1, а також у частині відмови в притягненні до зазначеної відповідальності ОСОБА_2.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з ч. 1 ст. 619 ЦК України договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи.

Застосування такої відповідальності передбачено ч. 2 ст. 61 КУзПБ. Системний аналіз змісту зазначеної норми у взаємозв'язку з іншими нормами законодавства дає підстави для висновку, що до третіх осіб, які несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника, у зв'язку з доведенням його до банкрутства, відносяться будь-які особи, наслідком дій або бездіяльності яких стало банкрутство юридичної особи.

КГС ВС вказав, визначаючи суб'єкта відповідальності, суду слід враховувати, що кожна дія або бездіяльність, які стали причиною неплатоспроможності боржника, мають визначатися окремо так само як і особи, причетні до такої дії (бездіяльності). Вочевидь, що на особу, яка отримала вигоду з протиправної, в тому числі недобросовісної, поведінки керівника чи засновників боржника, поширюються правила субсидіарної відповідальності.

Згідно з цими правилами суб'єктом субсидіарної відповідальності може бути особа, яка отримала істотну (відносно масштабу діяльності боржника) вигоду у вигляді збільшення активів, яка не могла б утворитися у випадку відповідності дій засновників та керівника боржника закону, в тому числі принципу добросовісності.

КГС ВС зазначив, що визначальним для застосування субсидіарної відповідальності є доведення причинно-наслідкового зв'язку між винними діями / бездіяльністю суб'єкта відповідальності та настанням негативних для боржника наслідків (неплатоспроможності боржника та відсутності у боржника активів для задоволення вимог, визнаних у процедурі банкрутства вимог кредиторів), обов'язок чого покладається на ліквідатора. При цьому винні особи хоча і не є стороною боргових зобов'язань, але їх поведінка перебуває в причинно-наслідковому зв'язку зі шкодою у вигляді непогашених вимог кредиторів.

Статтею 61 КУзПБ закріплено правову презумпцію субсидіарної відповідальності осіб, що притягуються до неї, складовими якої є недостатність майна ліквідаційної маси для задоволення вимог кредиторів та наявність ознак доведення боржника до банкрутства. Однак зазначена презумпція є спростовною, оскільки передбачає можливість відповідних осіб довести відсутність своєї вини у банкрутстві боржника та уникнути відповідальності.

Під час розгляду цієї справи господарські суди першої та апеляційної інстанцій по суті позбавили ОСОБА_1 можливості реалізувати своє право на спростування такої презумпції, не надавши належної правової оцінки наданим ними доводам і доказам (із наведенням обґрунтування прийняття їх до уваги чи відхилення в мотивувальній частині судового рішення).

Господарські суди першої та апеляційної інстанцій не дослідили, в чому полягало неналежне виконання ОСОБА_1 своїх посадових обов'язків як керівника Боржника в розумінні ст. 61 КУзПБ та чи підтверджується воно наявними в матеріалах справи доказами з урахуванням оцінки їх належності, допустимості, взаємозв'язку, а також стандарту вірогідності доказів.

Верховний Суд вважає передчасним висновок господарських судів першої та апеляційної інстанції про покладення на ОСОБА_1 субсидіарної відповідальності

за зобов'язаннями Боржника, адже він [висновок] не ґрунтується на належній процесуальній оцінці істотних для справи доводів і доказів, що унеможлиблює перевірку правильності застосування ч. 2 ст. 61 КУзПБ у касаційному порядку без виходу за межі повноважень суду касаційної інстанції, визначених у ст. 300 ГПК України.

Для вирішення питання про наявність / відсутність підстав для віднесення ОСОБА_2 до суб'єктів, на яких може бути покладена субсидіарна відповідальність за зобов'язаннями Боржника в разі доведення його до банкрутства із застосуванням передбаченої ч. 2 ст. 61 КУзПБ спростовної презумпції вини, необхідним є дослідження обставин щодо виконання ОСОБА_2 зазначених повноважень, наданих учасниками Боржника, у період, коли фінансово-господарський стан Боржника істотно погіршився, його ролі в прийнятті рішень щодо укладення / виконання кредитних договорів тощо.

Проте господарські суди першої та апеляційної інстанцій при відмові в задоволенні позовних вимог до ОСОБА_2 обмежилися посиланням на формальну відсутність у нього статусу учасника / керівника Боржника та загальним твердженням про недоведеність причинно-наслідкового зв'язку між діями / бездіяльністю ОСОБА_2 та доведенням Боржника до банкрутства, не зазначивши в оскаржуваних судових рішеннях мотивів оцінки встановлених ними обставин щодо наданих ОСОБА_2 учасниками Боржника повноважень на погодження управління його фінансовими ресурсами, не проаналізувавши аргументи сторін щодо того, чи здійснювалося фактично таке погодження у зв'язку укладенням і виконанням кредитних договорів, яким було його фактичне значення тощо.

Також господарські суди не надали правової оцінки доводам ОСОБА_1 про те, що ОСОБА_2 був кінцевим бенефіціарним власником Компанії з обмеженою відповідальністю «Форсконнет Лімітед», яка була учасником Боржника.

За відсутності належної оцінки наведених обставин та доводів сторін господарські суди першої та апеляційної інстанцій дійшли передчасного висновку про недоведеність підстав для притягнення ОСОБА_2 до субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями Боржника.

Окрім того господарські суди попередніх інстанцій недоречно послалися на те, що ОСОБА_2 є кредитором Боржника і включений до реєстру вимог кредиторів з грошовими вимогами на суму 46052878,59 грн. Такі обставини самі по собі не можуть підміняти оцінку юридично значущих для вирішення спору обставин щодо можливого контролю / впливу зазначеної особи на поведінку Боржника, щодо наявності / відсутності причинно-наслідкового зв'язку між відповідними діями / бездіяльністю та неплатоспроможністю Боржника.

КГС ВС зазначив, що наявність у певної особи статусу кредитора у справі про банкрутство не є підставою для звільнення її від субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями відповідного боржника, а також не є самостійним доказом відсутності її вини в доведенні боржника до банкрутства. Натомість залучення пов'язаної з боржником особи як кредитора у справі про банкрутство може використовуватися

здля впливу на хід процедури банкрутства та обсяг задоволених грошових вимог інших кредиторів тощо.

З огляду на викладене КГС ВС дійшов висновку про скасування оскаржуваних рішень судів попередніх інстанцій у частині висновків щодо вирішення питань про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями Боржника на ОСОБА_1 і ОСОБА_2 з переданням справи в зазначеній частині на новий розгляд.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.02.2026 у справі № 44/440-6 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134499311>.

1.2. Щодо погашення штрафу за адміністративні правопорушення (порушення митних правил) після завершення процедури неплатоспроможності фізичної особи

Фінансові санкції (грошові стягнення), застосовані до фізичної особи за вчинені нею адміністративні правопорушення, у тому числі штраф за порушення митних правил, якщо вони не були сплачені (погашені) протягом здійснення процедури погашення боргів у справі про неплатоспроможність, після завершення цієї процедури та ухвалення рішення про закриття провадження вважаються погашеними (прощеними) на підставі ч. 6 ст. 133 КУзПБ.

У справі про неплатоспроможність фізичної особи Господарський суд Львівської області, серед іншого, на підставі звіту керуючого реалізацією майна затвердив результати процедури, закриття провадження у справі та звільнив ОСОБА_1 від боргів. Це рішення потягнуло за собою звільнення боржника від подальшого виконання грошових вимог кредитора Закарпатської митниці та визнання виконавчого листа щодо стягнення з ОСОБА_1 штрафу за порушення митних правил таким, що не підлягає виконанню, а також повне скасування арештів і обтяжень, накладених на майно боржника. Суд апеляційної інстанції залишив без змін ухвалу в цій частині.

ОЦІНКА СУДУ

Аналіз статей 133, 134 КУзПБ свідчить, що після завершення процедури погашення боргів незадоволені вимоги кредиторів вважаються погашеними, а фізична особа звільняється від подальших зобов'язань. Законодавець встановлює винятки для боргів, що нерозривно пов'язані з особистістю (аліменти, відшкодування шкоди за злочини або ушкодження здоров'я), обов'язок виконання яких зберігається й після закриття справи про неплатоспроможність.

Водночас законодавець не наводить вичерпний перелік боргів, які вважаються погашеними (прощеними) через їх незадоволення з підстав недостатності майна боржника та від яких фізична особа не звільняється за наслідками проведеної за правилами КУзПБ процедури неплатоспроможності по завершенні процедури погашення боргів боржника та закриття провадження у справі.

КГС ВС зазначив, що нормотворець установлює лише один критерій, за яким непогашені борги фізичної особи боржника не можуть вважатися погашеними (прощеними), а боржник не звільняється від них. Цим критерієм є нерозривний зв'язок вимог стосовно боргу із особою боржника (особистий характер боргу). До таких зобов'язань законодавець відносить виплати соціального характеру, пов'язані

безпосередньо з життєдіяльністю боржника: аліменти, відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, обов'язкові внески на соціальне страхування тощо.

Вирішуючи питання про нерозривний зв'язок митних штрафів із особистістю боржника, суд касаційної інстанції врахував правовий висновок, викладений у постанові Верховного Суду від 16.09.2025 у справі № 916/2314/24. Згідно з цією позицією фінансові санкції (грошові стягнення), застосовані до фізичної особи за адміністративні правопорушення, вважаються погашеними (прощеними) після завершення процедури погашення боргів та закриття провадження у справі про неплатоспроможність у порядку КУзПБ, якщо вони не були сплачені (погашені) такою фізичною особою протягом здійснення та до завершення здійсненої щодо неї за правилами Кодексу процедури погашення боргів.

З огляду на викладене, КГС ВС виснував про обґрунтованість висновків судів попередніх інстанцій щодо застосування ч. 6 ст. 133 КУзПБ та залишив без змін ухвалені судові рішення в оскаржуваних частинах.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.03.2026 у справі № 914/2553/24 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134879542>.

1.3. Щодо визнання колишнього подружжя та осіб, які мають спільних дітей з боржником, заінтересованими особами у справі про банкрутство

Колишнє подружжя та особи, які мають спільних дітей з боржником-фізичною особою, можуть бути визнані заінтересованими особами за наявності обґрунтованих підстав вважати їх заінтересованими, зокрема у разі існування триваючих майнових зв'язків через утримання спільних дітей та одночасного перебування таких осіб у статусі кредиторів боржника.

У справі про неплатоспроможність ОСОБА_1 суд першої інстанції визнав вимоги кредиторів на суму понад 30,5 млн грн; дозволив ТОВ «Семела Компані» стати правонаступником двох кредиторів (ТОВ «Луцька аграрна компанія» та ОСОБА_2), оскільки компанія сплатила борги за договорами з боржником, та визнав заінтересованою особою лише одного кредитора (ОСОБА_5), але відмовився визнати такими ОСОБА_6 та ОСОБА_4.

Апеляційний господарський суд скасував частину рішення та відмовив у задоволенні заяви про заміну кредиторів правонаступником ТОВ «Семела Компані». Суд постановив, що боржник не мав права під час мораторію укладати договори, за якими третя особа вибірково погашає борги окремих кредиторів; договори визнано удаваними угодами, що порушують черговість та рівність прав інших кредиторів.

Окрім того суд визнав кредиторів ОСОБА_6 та ОСОБА_4 заінтересованими особами, оскільки вони мають спільних дітей із боржником, а отже не можуть вважатися незалежними сторонами у справі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС розглянув питання щодо невизнання / визнання кредиторів ОСОБА_4 та ОСОБА_6 у даній справі заінтересованими особами стосовно боржника.

Визнання особи заінтересованою стосовно боржника у процедурі банкрутства виконує важливу функцію, забезпечуючи баланс інтересів усіх кредиторів у справі.

На переконання Верховного Суду очевидним має бути наявність у заінтересованого кредитора та боржника спільного інтересу, зазвичай майнового, пов'язаного із майновими активами боржника, реалізація яких спрямовується на задоволення вимог кредиторів.

Абзацом шостим ч. 1 ст. 1 КУзПБ визначено, що до заінтересованих осіб стосовно боржника відносяться юридична особа, створена за участю боржника, юридична особа, що здійснює контроль над боржником, юридична або фізична особа, контроль над якою здійснює боржник, юридична особа, з якою боржник перебуває під контролем третьої особи, власники (учасники, акціонери) боржника, керівник боржника, особи, які входять до складу органів управління боржника, головний бухгалтер (бухгалтер) боржника, у тому числі звільнений з роботи за три роки до відкриття провадження у справі про банкрутство, а також особи, які перебувають у родинних стосунках із зазначеними особами та фізичною особою - боржником, а саме: подружжя та їхні діти, батьки, брати, сестри, онуки, а також інші особи, щодо яких наявні обґрунтовані підстави вважати їх заінтересованими.

Разом з тим норми законодавства не містять вичерпного переліку заінтересованих осіб стосовно боржника, серед яких колишнє подружжя не є винятком.

Суд апеляційної інстанції встановив, що між боржником ОСОБА_1 та кредиторами ОСОБА_6 і ОСОБА_4 існує сталий зв'язок через наявність спільних дітей. Це виявляється у спільній участі в їхньому вихованні, матеріальному забезпеченні, а також у наявності взаємних прав та обов'язків щодо дітей. Водночас колишні дружини, які отримують кошти на утримання дітей, також виступають кредиторами боржника за договорами позики.

Отже, у даній справі за наявності обґрунтованих підстав кредитори ОСОБА_6 та ОСОБА_4 можуть бути кваліфіковані як особи, заінтересовані стосовно боржника ОСОБА_1 у розумінні категорії «інші особи».

Ураховуючи викладене, КГС ВС визнав обґрунтованим висновок суду апеляційної інстанції про наявність ознак заінтересованості кредиторів ОСОБА_6 та ОСОБА_4 щодо боржника, у зв'язку з чим оскаржувана постанова у тій частині, що переглядалася, залишена без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.02.2026 у справі № 914/2693/23 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134766091>

2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності

2.1. Щодо використання запатентованого винаходу з науковою метою як підстави для невизнання порушення прав інтелектуальної власності

Використання запатентованого винаходу з науковою метою або в порядку експерименту не визнається порушенням прав інтелектуальної власності лише за умови належного доведення такого характеру використання. За відсутності

відповідних доказів таке використання вважається неправомірним, а власник патенту має право вимагати заборони використання винаходу та застосування інших способів захисту, передбачених законом.

КГС ВС розглянув справу за позовом власника патенту на винахід «Заміщені оксазолідини і їх застосування для запобігання згортанню крові» до відповідача про заборону використання винаходу без дозволу та вилучення і знищення ввезеної фармацевтичної субстанції «Rivaroxaban» у кількості 9 кг. Під час первісного розгляду у задоволенні позову відмовлено, однак Верховний Суд скасував ці рішення та направив справу на новий розгляд для перевірки доводів відповідача щодо наукової або експериментальної мети використання винаходу.

За результатами нового розгляду місцевий господарський суд, з яким погодився апеляційний суд, частково задовольнив позов: ухвалив рішення про вилучення та знищення фармацевтичної субстанції, проте відмовив у забороні використання винаходу як нібито неналежному способі захисту. Суди виходили з того, що відповідач не довів наукового характеру використання, але водночас вважали недопустимою безстрокову заборону.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій щодо недоведеності наукової мети використання винаходу. Суд зазначив, що відповідач не надав доказів здійснення повноцінної наукової діяльності, не підтвердив наявності відповідних спеціалістів і досліджень, а також увіз обсяг речовини, який не відповідає заявленій меті. Додатково встановлено, що подання заяв на державну реєстрацію лікарських засобів з цією речовиною свідчить про комерційний характер використання.

Водночас Верховний Суд не погодився з відмовою у застосуванні такого способу захисту, як заборона використання винаходу. Суд зазначив, що така вимога є належним і прямо передбаченим способом захисту прав патентовласника, оскільки впливає зі змісту його виключних майнових прав. Заборона використання винаходу діє протягом строку чинності патенту і не є безстроковою у правовому розумінні.

За результатами касаційного перегляду КГС ВС частково задовольнив касаційну скаргу позивача, скасував рішення судів у частині відмови у забороні використання винаходу та ухвалив нове рішення про задоволення цієї вимоги. У решті, зокрема щодо вилучення та знищення субстанції, рішення залишено без змін, а касаційну скаргу відповідача – без задоволення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.03.2026 року у справі №911/165/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/134651255>.

2.2. Щодо неможливості надання правової охорони позначенню, яке стало загальноновживаним і втратило розрізняльну здатність

Позначення, яке на дату подання заявки на реєстрацію знака для товарів і послуг вже стало загальноновживаним для позначення товарів певного виду та втратило розрізняльну здатність, не може отримати правової охорони як торговельна марка. Якщо таке позначення використовується різними виробниками для позначення

однорідних товарів, воно перетворюється на видове поняття та не здатне індивідуалізувати товар конкретного виробника.

КГС ВС розглянув справу за позовом ТОВ «Леда» до АТ «Галичфарм» та ДО «УКРНОІВІ» про визнання недійсним свідоцтва України на знак для товарів і послуг «Фурацилін». Позивач обґрунтовував свої вимоги тим, що на момент подання заявки (17 грудня 1997 року) це позначення вже було загальноновживаною назвою лікарського засобу, використовувалося різними виробниками та не мало розрізняльної здатності.

Господарський суд, з яким погодився апеляційний суд, позов задовольнив і визнав свідоцтво недійсним. Суди встановили, що позначення «Фурацилін» тривалий час застосовувалося у медичній, фармацевтичній і науковій практиці, а також у господарській діяльності різними суб'єктами для позначення антисептичного препарату.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що позначення визнається загальноновживаним, якщо воно тривалий час використовується різними виробниками для позначення товарів з однаковими властивостями чи призначенням, унаслідок чого споживачі не пов'язують його з конкретним виробником. У такому випадку воно втрачає розрізняльну здатність і не може виконувати функції торговельної марки.

Суд наголосив, що важливим є встановлення факту використання позначення різними виробниками саме до дати подання заявки на реєстрацію. У цій справі підтверджено, що позначення «Фурацилін» використовувалося ще з радянського періоду як загальна назва антисептичного лікарського засобу різними виробниками.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що на момент подання заявки позначення вже було загальноновживаним і не мало розрізняльної здатності, а тому не відповідало умовам надання правової охорони.

За результатами касаційного перегляду КГС ВС залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.02.2026 року у справі № 910/16718/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134456211>

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

3.1. Щодо відсутності порушення прав спадкоємця частки у статутному капіталі товариства рішеннями загальних зборів, ухваленими до набуття ним статусу учасника товариства

Спадкоємець, який прийняв у спадщину частку у статутному капіталі ТОВ, але до моменту державної реєстрації вступу до товариства не набув статусу учасника, не має права брати участь у загальних зборах учасників та голосувати на них. Загальні збори рішеннями, ухваленими до набуття спадкоємцем статусу учасника товариства, не порушують його прав та інтересів, якщо такими рішеннями не змінюють та не відчужують успадковану частку у статутному капіталі.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ у справі за позовом фізичної особи (спадкоємець частки ТОВ) до скажника про визнання недійсним рішення загальних

зборів та скасування державної реєстрації змін відомостей про юридичну особу щодо зміни статуту та керівника.

Після смерті учасника ТОВ, якому належала частка у статутному капіталі, відкрито спадщину, до складу якої увійшла така частка. Нотаріус призначив управителя спадщини, який разом з іншим учасником провів загальні збори ТОВ, на яких ухвалено рішення про зміну керівника та затвердження нової редакції статуту. Потім один зі спадкоємців, який прийняв спадщину та набув право на частку, звернувся до суду з позовом, посилаючись на відсутність в управителя спадщини повноважень на участь у зборах та голосування, а також порушення його корпоративних прав.

Господарський суд відмовив у задоволенні позову. Апеляційний суд постановою рішення скасував та ухвалив нове про задоволення позову, визнав рішення загальних зборів недійсними та скасував відповідні реєстраційні дії.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що законодавство розрізняє право на частку у статутному капіталі та корпоративні права, які виникають із володіння такою часткою. Отже, право на частку в статутному капіталі юридичної особи як майнове право в розумінні ст. 190 ЦК України входить до складу спадщини. Натомість право на участь у товаристві як різновид корпоративних прав не входить до складу спадщини та не переходить до спадкоємців автоматично.

Суд підкреслив, що набуття спадкоємцем права власності на частку у статутному капіталі не означає автоматичного набуття корпоративних прав учасника товариства. Такі права виникають лише після набуття особою статусу учасника товариства, що пов'язується з державною реєстрацією відповідних змін.

Верховний Суд установив, що на момент ухвалення оспорюваних рішень загальних зборів позивач не набув статусу учасника товариства та не мав корпоративних прав, зокрема права на участь у загальних зборах, голосування чи отримання повідомлення про їх проведення. Оспорювані рішення не стосувалися належної йому частки у статутному капіталі, не змінювали її та не впливали на обсяг прав, які він набув у порядку спадкування.

Рішення загальних зборів, ухвалені до набуття спадкоємцем статусу учасника товариства, не порушують його прав та інтересів, якщо такими рішеннями не змінюється та не відчужується успадкована частка у статутному капіталі.

За цих обставин КГС ВС зазначив, що суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про задоволення позову. Натомість висновки суду першої інстанції щодо відмови у позові є правильними, однак з урахуванням мотивів відмови, наведених у цій постанові. Адже з моменту відкриття спадщини позивачу належить лише частка у статутному капіталі відповідача, оспорювані рішення не можуть не погіршувати його правового становища щодо обсягу прав з частки, які він отримав після прийняття спадщини, порівняно з тим обсягом прав, який існував на час її відкриття, оскільки він не набув прав учасника цього товариства та не мав права брати участь в управлінні справами товариства.

За результатами розгляду Суд касаційну скаргу задовольнив частково, постанову апеляційного суду скасував, а рішення суду першої інстанції змінив, виклавши його мотивувальну частину у редакції цієї постанови. В іншій частині рішення суду першої інстанції залишено в силі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.03.2026 у справі № 924/68/25 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134921124>

3.2. Щодо правомочності загальних зборів учасників товариства у разі ліквідації мажоритарного учасника без правонаступників

У разі ліквідації учасника – юридичної особи без правонаступників правомочність загальних зборів ТОВ визначається без урахування частки ліквідованого учасника, а голоси решти учасників становлять 100 % голосів; за аналогією закону (ст. 23 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», ст. 8 ЦК України) рішення про припинення повноважень виконавчого органу, ухвалене єдиним діючим учасником із міноритарною часткою, є правомірним і не може бути визнане недійсним з підстав недостатньої кількості голосів.

КГС ВС розглянув касаційні скарги директора товариства та ТОВ у справі за позовом директора товариства до ТОВ про визнання недійсними рішень загальних зборів, зобов'язання скасувати реєстраційні записи та поновлення на посаді директора.

Справа стосується оскарження (колишнім директором ТОВ) спірних рішень загальних зборів учасників, згідно з якими його звільнено та призначено нового керівника. Позивач зазначав, що мажоритарний учасник товариства – кіпрська компанія «Конофікс Лімітед» (99,999 % статутного капіталу) – на момент ухвалення рішень була ліквідована (статус «struck off» з 2017 року), а отже, новий директор не мав повноважень голосувати від її імені за довіреністю. Відповідач заперечуючи проти позову, посилався на преюдиційність рішень в інших справах, відсутність факту припинення права власності компанії на частку навіть після її виключення з реєстру та що звільнення позивача стало вимушеним кроком через його ймовірну причетність до розтрати майна дочірнього підприємства на суму понад 222 млн грн, що є предметом кримінального провадження.

Господарський суд відмовив у позові, мотивуючи це тим що після ліквідації мажоритарного учасника його частка не враховується, а голоси єдиного учасника компанії «Конофікс Лімітед» (0,001 %) автоматично складають 100 % для ухвалення рішень про звільнення директора. Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував з ухваленням нового рішення про задоволення позову повністю, наголошуючи що оскільки спірні рішення прийнято без належної кількості голосів, воно є незаконним, що тягне за собою скасування реєстраційних дій та поновлення позивача на посаді.

ОЦІНКА СУДОМ

Колегія суддів зазначила, що зі встановлених судами обставин вбачається, що спірним є питання легітимності загальних зборів учасників ТОВ, зокрема

проведених 17.12.2020, оскільки, як стверджував позивач, компанія «Конофікс Лімітед», яка володіла 99,999 % статутного капіталу відповідача, ліквідована ще 18.01.2017, відповідно, всі рішення, ухвалені на загальних зборах учасників ТОВ, є недійсними.

КГС ВС зауважив, що відповідно до усталеної практики ВС, зокрема правового висновку ВП ВС, викладеного у справі № 909/337/19, застосування закону за аналогією закону допускається, якщо: відносини, щодо яких виник спір, за своїм характером потребують цивільно-правового регулювання; ці відносини не регулюються будь-якими конкретними нормами права; вирішити спір, що виник, ґрунтуючись на засадах і змісті законодавства, неможливо; є закон, який регулює подібні відносини і який може бути застосований за аналогією закону.

КГС ВС зазначив, що Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» встановлює імперативний порядок визначення кількості голосів для ухвалення рішень загальними зборами та не допускає встановлення статутом іншого підходу до визначення кворуму, якщо він суперечить закону. У разі колізії між статутом і законом застосуванню підлягають норми закону.

Для подолання цієї правової невизначеності обґрунтованим є застосування аналогії закону (ст. 8 ЦК України). За аналогією підлягає застосуванню правило тієї ж статті 23 Закону, що «таке рішення приймається без врахування голосів учасника, який виключається». У випадку ліквідації мажоритарного учасника (виключення його з реєстру) без правонаступництва його правоздатність припиняється, тому його голоси не можуть враховуватися. Такий підхід відповідає загальним засадам розумності та справедливості цивільного законодавства з огляду на те, що діючий учасник, навіть володіючи міноритарною часткою (наприклад, 0,001 %, як у цій справі), має визначене законом право на участь в управлінні юридичною особою. Натомість директор є виконавчим органом, який здійснює поточне керівництво, і не є носієм корпоративних прав на управління товариством та суб'єктом корпоративних відносин. Відповідно до ч. 6 ст. 98 ЦК України корпоративними відносинами є відносини між учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) юридичних осіб, у тому числі які виникають між ними до державної реєстрації юридичної особи, а також відносини між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) щодо виникнення, здійснення, зміни і припинення корпоративних прав.

З огляду на викладене Верховний Суд погодився з висновком суду першої інстанції, що правомочність загальних зборів учасників визначається без урахування частки в статутному капіталі, яка належала ліквідованому учаснику, а голоси іншого учасника (учасників) складають 100 % голосів.

Колегія суддів зазначила, що за наведених обставин суд першої інстанції правильно виснував, що на спірних загальних зборах голоси фізичної особи представника компанії з часткою у статутному капіталі відповідача 0,001 % становили %, що свідчить про повноважність загальних зборів та про наявність у них права ухвалювати рішення про припинення повноважень члена виконавчого органу в будь-який час та з будь-яких підстав.

Верховний Суд дійшов висновку, що суд апеляційної інстанції неправильно застосував норми статей 23 та 33 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», оскільки помилково виходив з необхідності врахування частки ліквідованого учасника товариства у визначенні кворуму.

КГС ВС погодився з висновком про наявність необхідної кількості голосів у загальних зборів учасників від 17.12.2020 та 25.02.2021 для ухвалення рішень про зміну виконавчого органу, навіть якщо інший учасник ТОВ ліквідований. Питання чинності, обсягу повноважень чи правомірності використання довіреності від Компанії «Конофікс Лімітед» не впливає на результат вирішення спору. Ухвалені рішення є дійсними незалежно від факту представництва ліквідованої особи, права позивача як директора товариства не порушені.

За результатами розгляду Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував постанову апеляційного суду та залишив без змін рішення суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.10.2025 у справі № 910/5717/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135000485>

3.3. Щодо повноважень наглядової ради на дострокове припинення повноважень одноособового виконавчого органу товариства (президента) та моменту їх виникнення

Наглядова рада товариства має право достроково припинити повноваження одноособового виконавчого органу (президента), якщо такі повноваження прямо передбачені статутом товариства, а її створення належним чином оформлене рішенням загальних зборів учасників. Відсутність окремого рішення про обрання наглядової ради не свідчить про її нелегітимність, якщо склад ради визначено у статуті, затвердженому загальними зборами.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу президента товариства у справі за позовом скаржника до ТОВ, третя особа, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача – ФДМ України, про визнання недійсним та скасування рішення (протоколу) наглядової ради товариства, скасування наказу про звільнення та стягнення середньомісячного заробітку за час вимушеного прогулу.

Позивач, який обіймав посаду президента товариства, звернувся до суду з вимогами про визнання недійсним рішення наглядової ради щодо дострокового припинення його повноважень, скасування наказу про звільнення та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу. Обґрунтовуючи позов, зазначав, що наглядова рада не утворена належним чином, оскільки загальні збори учасників не ухвалювали окремого рішення про її обрання.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовив. Суд мотивував своє рішення тим, що наглядову раду сформовано рішенням загальних зборів із затвердженням нової редакції статуту, у якій визначено її персональний склад, а статут товариства прямо передбачає повноваження наглядової ради щодо дострокового припинення

повноважень одноособового виконавчого органу. У зв'язку з цим суди дійшли висновку про правомірність оспорюваного рішення, а похідні вимоги – безпідставні.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що відповідно до ч. 1 та 2 ст. 30 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» загальні збори учасників можуть вирішувати будь-які питання діяльності товариства, крім питань, віднесених до виключної компетенції інших органів товариства законом або статутом товариства. До компетенції загальних зборів учасників, зокрема, належать обрання та припинення повноважень наглядової ради товариства або окремих членів наглядової ради, встановлення розміру винагороди членам наглядової ради товариства.

Колегія суддів зазначає, що відповідно до статуту товариства до компетенції (повноважень) загальних зборів учасників, зокрема, належить, затвердження (обрання) членів колегіального виконавчого органу управління товариством – наглядової ради товариства (всіх чи окремо одного або декількох з них) шляхом внесення змін до статуту товариства та/або викладення його у новій редакції.

Верховний Суд виходив з того, що управління товариством здійснюють його органи, які діють відповідно до установчих документів та закону, а в статуті товариства може бути передбачено утворення наглядової ради з визначенням її складу, порядку формування та компетенції.

Водночас суди попередніх інстанцій встановили, що позачергові загальні збори учасників затвердили нову редакцію статуту, у якій визначено поіменний склад наглядової ради, що свідчить про її належне формування. Отже, доводи скаржника про відсутність рішення загальних зборів щодо створення наглядової ради є безпідставними.

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що наглядова рада діяла в межах наданих їй повноважень, оскільки статут товариства прямо передбачає її компетенцію щодо ухвалення рішень про дострокове припинення повноважень одноособового виконавчого органу товариства, причому таке рішення може бути ухвалене у будь-який час і з будь-яких підстав. Отже, оспорюване рішення наглядової ради ухвалене відповідно до статуту товариства та вимог закону.

КГС ВС зазначив, що ані Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», ані Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» не містять положення про те, що моментом набуття повноважень органу управління товариства (у цьому разі наглядової ради) є саме момент внесення відомостей про такий орган до ЄДР. Державна реєстрація має публічний та обліковий характер, однак не породжує і не припиняє повноважень виконавчого органу, які виникають на підставі рішення учасників товариства та його статуту.

Колегія суддів погодилася з висновками судів попередніх інстанцій, що наглядова рада діяла в межах наданих їй повноважень, а рішення про припинення повноважень президента товариства є правомірним.

За результатами розгляду касаційну скаргу залишено без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.03.2026 у справі № 910/11142/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134960926>

3.4. Щодо витребування частки у статутному капіталі товариства як ефективного способу захисту корпоративних прав учасника

Витребування частки у статутному капіталі товариства з чужого незаконного володіння є ефективним способом захисту права власності учасника, який повністю поновлює його порушені корпоративні права та дозволяє здійснити державну реєстрацію змін до відомостей про склад учасників товариства. Власник частки може витребувати її від будь-якої особи, яка є останнім набувачем майна та набула його з незаконних підстав, незалежно від кількості попередніх відчужень, якщо майно вибуло з володіння власника поза його волею та набувач не мав права його відчужувати.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу учасника ТОВ «РВПГ МІТ» у справі за позовом ТОВ «Тріден Груп» до ТОВ «РВПГ МІТ» та скаржника про витребування частки у статутному капіталі товариства та скасування реєстраційних дій, яка, за твердженням позивача, вибула з його володіння поза його волею внаслідок низки незаконних реєстраційних дій та подальшого відчуження ТОВ «Тріден Груп» на користь скаржника.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін апеляційним судом, позов задовольнив частково: витребував на користь позивача частку у статутному капіталі товариства, однак відмовив у скасуванні реєстраційних дій, які не є необхідними для ефективного захисту права.

ОЦІНКА СУДУ

Застосування конкретного способу захисту цивільного права залежить як від змісту суб'єктивного права, по захист якого звернулася особа, так і від характеру його порушення, невизнання або оспорення. Такі право чи інтерес мають бути захищені судом у спосіб, який є ефективним, тобто таким що відповідає змісту відповідного права чи інтересу, характеру його порушення, невизнання або оспорення та спричиненим цими діями наслідкам.

КГС ВС зазначив, що власник майна з дотриманням вимог статей 387, 388 ЦК України може витребувати належне йому майно від будь-якої особи, яка є останнім набувачем майна та набула його з незаконних підстав, незалежно від того, скільки разів це майно було відчужене попередніми набувачами до того, як воно потрапило у володіння останнього набувача.

Тому належність та ефективність такого способу захисту порушеного права, як вимога про витребування частки у статутному капіталі товариства з чужого незаконного володіння, який повністю поновлює права позивача, по захист яких він звернувся до суду з цією позовною вимогою, підтверджена висновками Верховного Суду, що сформували усталену судову практику з цього питання.

З огляду на викладене суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що заявлена позивачем у цій справі позовна вимога про витребування частки

у статутному капіталі товариства з чужого незаконного володіння є ефективним способом захисту, який повністю поновлює права позивача, по захист яких він звернувся до суду з цією позовною вимогою.

Колегія суддів підкреслила, що у випадку вибуття частки з володіння учасника поза його волею вона може бути витребувана від останнього набувача незалежно від кількості наступних відчужень за умови доведення відсутності правових підстав її вибуття.

КГС ВС звернув увагу, що ефективність способу захисту у таких спорах забезпечується можливістю державної реєстрації змін до складу учасників товариства на підставі судового рішення, що набрало законної сили.

Суд встановив, що спірна частка вибула з володіння позивача поза його волею на підставі документів, достовірність яких спростована висновком судової почеркознавчої експертизи, а подальше відчуження здійснювалося через ТОВ «Тріден Груп» та третіх осіб без належних правових підстав та без підтвердження належного волевиявлення учасника.

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що частка позивача у статутному капіталі ТОВ "РВПГ МІТ" у розмірі 97,73 % вибула з володіння позивача – ТОВ «Тріден Груп» поза його волею, оскільки в матеріалах справи відсутні належні та допустимі докази, що відчуження цієї частки дійсно відбулося за рішенням позивача і щодо цього рішення відсутні будь-які сумніви у його дійсності та дійсності наявних в ньому підписів; реєстрація переходу права власності на спірну частку була здійснена на підставі пакету документів, який не відповідав вимогам чинного законодавства (за відсутності поданих для здійснення державної реєстрації договору дарування та актів приймання-передачі частки за таким договором), а також порушено процедуру виходу позивача зі складу учасників Товариства та не проведено виплати частки.

За результатами розгляду касаційну скаргу залишено без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.03.2026 у справі № 903/968/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134801766>

4. Справи щодо земельних відносин та права власності

4.1. Щодо скасування державної реєстрації права власності на об'єднаний об'єкт нерухомого майна у разі включення до його складу складових частин, право власності на які не набуто у встановленому законом порядку

Державна реєстрація права власності на об'єднаний об'єкт нерухомого майна, до складу якого включено складові частини, право власності на які встановлене судовим рішенням, що набрало законної сили як незаконно зареєстроване, є підставою для скасування такої реєстрації в цілому, оскільки Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно їх обтяжень»

не передбачає можливості скасування державної реєстрації права власності в частині – щодо окремих складових частин об'єданого об'єкта нерухомого майна.

Якщо суд рішенням скасував державну реєстрацію права власності на складові частини об'єкта нерухомості через відсутність належних документів, а власник об'єднав ці об'єкти з іншим майном, унеможлививши виконання рішення, належним способом захисту є скасування державної реєстрації права власності на весь об'єднаний комплекс. Недобросовісне об'єднання нерухомого майна з метою збереження незаконно зареєстрованого права не перешкоджає захисту порушених прав територіальної громади. Державна реєстрація об'єданого об'єкта, що включає складові з незаконною реєстрацією, підлягає скасуванню повністю.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ у справі за позовом прокуратури в інтересах держави в особі селищної ради до скаржника, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – державного реєстратора, про скасування державної реєстрації права приватної власності на об'єкт нерухомого майна – комплекс.

ТОВ набуло права власності на башту 78,6 м², потім державний реєстратор включив до складу об'єкта низку додаткових споруд без належних правовстановлюючих документів, що стало предметом розгляду у справі № 918/1134/22, у якій суд рішенням скасував реєстраційні зміни, а технічну документацію визнав неналежною підставою для набуття права власності на нові об'єкти. Водночас за кілька днів до набрання законної сили рішенням суду про незаконність реєстрації низки споруд ТОВ об'єднало їх з основною будівлею в один новий об'єкт – комплекс площею понад 5000 м². Це призвело до закриття старих реєстраційних номерів та неможливості технічного виконання рішення суду, через що прокурор звернувся з позовом про скасування державної реєстрації права власності на весь новостворений комплекс, посилаючись на недобросовісність дій відповідача та порушення права комунальної власності на землю.

Господарський суд позов задовольнив, встановивши що державна реєстрація права власності на комплекс відбулася без належних документів, оскільки незаконність реєстрації його складових частин вже підтверджена судовим рішенням в іншій справі. Суд зазначив, що скасування реєстрації всього об'єкта є єдиним ефективним способом захисту, оскільки закон не передбачає скасування лише частини об'єкта. Апеляційний суд підтвердив ці висновки, визнавши дії відповідача спрямованими на перешкоджання виконанню судового рішення та підкресливши право комунальної власності на землю під спорудами на ефективний захист шляхом усунення наслідків незаконної реєстрації.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначає, що у ст.27 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (далі – Закон) наведено перелік документів, на підставі яких здійснюється державна реєстрація права власності та інших речових прав. Водночас, як правильно зазначили господарські суди, в цьому переліку немає таких документів, як технічний паспорт і акт технічного огляду будівель і споруд,

на підставі яких здійснено оспорювану в цій справі державну реєстрацію права власності за ТОВ.

Верховний Суд зазначає, що державна реєстрація прав є не підставою набуття права власності, а лише засвідченням державою вже набутого особою права власності, що унеможлиблює ототожнення факту набуття права власності з фактом його державної реєстрації, про що неодноразово зазначала ВП ВС.

Крім того, встановлено, що до складу об'єкта нерухомого майна включені об'єкти, право власності на які відповідач не набував, що свідчить про порушення вимог законодавства при здійсненні державної реєстрації.

Як зазначили господарські суди попередніх інстанцій, у постанові апеляційного господарського суду в іншій справі (яку не оскаржено) встановлено, що технічний паспорт та акт технічного огляду будівель і споруд не підтверджують права власності на зареєстрований об'єкт нерухомості та не дають можливості встановити підстави набуття ТОВ права власності на складові частини башти, а тому державна реєстрація права власності на складові частини зазначеного об'єкта нерухомого майна здійснена з порушенням вимог Закону та Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

КГС ВС також зазначає, що суди правомірно врахували обставини, встановлені в іншій справі за участю тих самих сторін, які мають преюдиційне значення та не підлягають повторному доказуванню.

Колегія суддів зазначає, що суди попередніх інстанцій із покликанням на ч. 4 ст. 75 ГПК України врахували обставини, встановлені в іншій справі, та правомірно виснували, що державна реєстрація права власності за ТОВ на комплекс відбулася за відсутності належних документів та відомостей, отже, необхідно скасувати державну реєстрацію права власності за ТОВ на комплекс.

За таких обставин необґрунтованими є доводи скаржника, що господарські суди попередніх інстанцій не врахували висновків, викладених у постановах Верховного Суду, крім цього, доводи ТОВ про те, що включені об'єкти нерухомого майна є складовими та невід'ємними частинами майна, яке відповідач придбав на підставі договорів купівлі-продажу, спростовуються встановленими судами обставинами справи.

КГС ВС окремо наголошує, що доводи касаційної скарги в частині заперечення встановлених судами обставин та оцінки доказів зводяться до їх переоцінки, що виходить за межі повноважень суду касаційної інстанції.

КГС ВС залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови текстом постанови КГС ВС від 10.03.2026 у справі № 918/1063/24 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/135000482>

4.2. Щодо визнання недійсним договору оренди комунального майна, вчиненого під впливом помилки щодо істотних якостей об'єкта (невідповідність площі та цільового призначення)

Невідповідність фактичної площі об'єкта оренди даним, зазначеним в описі лота електронного аукціону та умовах договору, у разі якщо така різниця унеможлиблює використання майна за цільовим призначенням (зокрема, через будівельні норми), є підставою для визнання договору оренди недійсним як такого, що вчинений під впливом помилки щодо істотних якостей речі (стаття 229 ЦК України), за умови відсутності обізнаності або недбальства орендаря.

КГС ВС розглянув касаційні скарги КП лікарня та міськради у справі за позовом лікарні до ПП про стягнення заборгованості з орендної плати та зустрічним позовом ПП до КП та міської ради про визнання недійсним електронного аукціону та договору оренди, а також застосування двосторонньої реституції.

За результатами аукціону між міською радою (орендодавцем), ПП (орендарем) та лікарнею (балансоутримувачем) укладено договір оренди нерухомого майна, відповідно до умов якого міська рада та лікарня передають, а ПП приймає у строкове платне користування майно.

Передумовою звернення до суду стало неналежне виконання орендарем (ПП) обов'язків зі сплати орендних платежів за договором; ПП, заперечуючи проти вимог, вказувало на те, що об'єкт оренди має суттєві технічні недоліки, які не відображені в оголошенні про аукціон, що робить неможливим отримання ліцензії та провадження медичної діяльності. У зв'язку з цим орендар вимагав повернення забезпечувального депозиту, авансу та відшкодування витрат на проектування реконструкції. Позовні вимоги за зустрічним позовом мотивовано тим, що орендоване приміщення, передане для розміщення пункту забору біоматеріалу, фактично не відповідає заявленому у лоті аукціону опису, а його використання за цільовим призначенням неможливе.

Господарський суд рішенням первісний позов про стягнення боргу задовольнив, у зустрічному позові відмовив, вважаючи обраний спосіб захисту (визнання недійсним договору) неефективним, водночас протокольною ухвалою закрив провадження в частині реституції (повернення коштів). Апеляційний суд скасував рішення першої інстанції та протокольну ухвалу про закриття провадження, у первісному позові відмовив, зустрічний позов задовольнив частково: визнав договір оренди недійсним на підставі ст. 229 ЦК України (помилка) та зобов'язав міську раду повернути орендарю авансовий внесок та забезпечувальний депозит (застосував часткову реституцію), відмовив у решті вимог, мотивуючи невідповідністю площі – 11,5 м фактично, ніж 14 м у лоті, та неможливістю реконструкції під заявлене призначення.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС погодився з висновками суду апеляційної інстанції, який встановив обставини фактичної неможливості використання ПП переданого в оренду за результатом спірного аукціону нежитлового приміщення під пункт забору біологічного матеріалу, урахувавши положення ст. 229 ЦК України і застосувавши

принцип *jura novit curia* («суд знає закони»), дійшов висновку про наявність підстав для визнання недійсним договору оренди як такого, що вчинений ПП під впливом помилки, оскільки, укладаючи цей договір за результатами аукціону, останнє мало легітимні очікування, що право користування нежитловим приміщенням зможе реалізувати у повному обсязі.

Водночас, ураховуючи те що недійсний договір не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю, суд апеляційної інстанції відмовив у задоволенні первісного позову.

Щодо закриття провадження колегія суддів погоджується з апеляцією, що закриття провадження у справі (навіть у частині вимог) не може оформлюватися лише «рядком у протоколі». Суд наголосив, що згідно зі ст. 231, 233 ГПК України таке рішення має бути оформлене ухвалою із зазначенням висновків суду і мотивів, з яких суд дійшов відповідного висновку. Встановивши порушення судом першої інстанції наведених положень процесуального законодавства у постановленні оскаржуваної ухвали про закриття провадження у справі в частині зустрічних позовних вимог, суд апеляційної інстанції обґрунтовано виснував про її скасування.

Щодо недійсності правочину (ст. 203, 215, 229 ЦК України) КГС ВС зазначив, що недійсність оспорюваного правочину встановлюється саме на момент його укладення, а у вирішенні спорів про визнання правочинів недійсними господарський суд повинен встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів недійсними на момент їх вчинення (укладення) і настання відповідних наслідків, та в разі задоволення позовних вимог зазначити в судовому рішенні, в чому конкретно полягає неправомірність дій сторони та яким нормам законодавства не відповідає оспорюваний правочин. Тобто для того щоб визнати той чи інший правочин недійсним, позивач у справі має довести, що такий правочин саме в момент його укладання, зокрема, суперечив ЦК України, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам.

За приписами ч. 1 ст. 767 ЦК України (в редакції, чинній на момент укладення договору оренди) наймодавець зобов'язаний передати наймачеві річ у комплекті і стані, що відповідають умовам договору найму та її призначенню.

Відповідно до пункту 29 Порядку передачі в оренду державного та комунального майна, затвердженого постановою КМУ від 03.06.2020 № 483 (тут і далі в редакції, чинній на момент укладення спірного договору оренди), не може бути використано за будь-яким цільовим призначенням такий об'єкт оренди, як майно закладів охорони здоров'я.

Як встановив суд апеляційної інстанції, об'єктом оренди, як визначено в оголошенні про передачу майна в оренду, так і за умовами договору оренди є нежитлове приміщення площею 14,0 кв. м (площа приміщення становить 11,5 кв. м та частина коридору загального користування площею 2,5 кв. м), цільове призначення зазначеного нежитлового приміщення: для розміщення пункту забору біологічного матеріалу.

За умовами зазначеного договору орендар зобов'язаний використовувати орендоване майно відповідно до цільового призначення.

Водночас згідно з технічним звітом приміщення може виконувати функції пункту забору біоматеріалу лише після реконструкції (встановлення вентиляції, освітлення, водопостачання та водовідведення), а використання існуючого приміщення без змін неможливе. Однак експертний висновок підтвердив, що реконструювати приміщення з 11,5 кв. м до 14,0 кв. м за рахунок коридору нереально через неможливість забезпечити мінімальну ширину коридору.

КГС ВС зазначає, що згідно ч. 1 ст. 229 ЦК України, якщо особа, яка вчинила правочин, помилилася щодо обставин, які мають істотне значення, такий правочин може бути визнаний судом недійсним.

Істотне значення має помилка щодо природи правочину, прав та обов'язків сторін, таких властивостей і якостей майна, які значно знижують його цінність або можливість використання за цільовим призначенням. Помилка щодо мотивів правочину не має істотного значення, крім випадків, встановлених законом.

КГС ВС зазначив, що помилка щодо істотних якостей речі (площі та технічної можливості реконструкції) безпосередньо впливає на вільне волевиявлення учасника. Якщо орендар через недостовірну інформацію в лоті аукціону не може використовувати майно за призначенням, його внутрішня воля не відповідає зовнішньому вираженню (підписанню договору).

Ураховавши встановлені обставини, неможливість використання ПП нежитлового приміщення, переданого в оренду за результатами аукціону, під пункт збору біологічного матеріалу у зв'язку з недотриманням законодавства та ненаданням під час проведення аукціону всієї необхідної інформації щодо характеристик об'єкта оренди, колегія суддів погоджується з висновком суду апеляційної інстанції про наявність підстав для визнання недійсним договору оренди як такого, що вчинений під впливом помилки, оскільки, укладаючи договір за результатами аукціону, позивач мав легітимні очікування, що його право користування таким нежитловим приміщенням буде реалізоване у повному обсязі.

Визнання договору недійсним у такому разі є належним способом захисту, оскільки припиняє незаконні зобов'язання та дозволяє повернути сплачені кошти.

Водночас КГС ВС погоджується з висновком суду апеляційної інстанції про відсутність підстав для задоволення первісних позовних вимог, з урахуванням того що недійсний договір не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

Отже, висновки суду апеляційної інстанції у справі, що розглядається, про визнання оспорюваного договору недійсним як такого, що вчинений під впливом помилки, не суперечать, а відповідають висновкам, наведеним у зазначених постановках, на які посилаються скажники в касаційних скаргах.

За результатами розгляду касаційні скарги залишено без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.03.2026 у справі № 902/580/25 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/135000448>

4.3. Щодо визнання недійсним договору оренди землі через відсутність нормативної грошової оцінки земельної ділянки

Проведення земельних торгів із продажу права оренди на земельні ділянки комунальної власності без здійснення їх нормативної грошової оцінки суперечить вимогам земельного законодавства. Орендар, беручи участь у земельних торгах та укладаючи договір оренди, знав або повинен був знати про відсутність технічної документації з нормативної грошової оцінки земельної ділянки. Застосування середньої нормативної грошової оцінки ріллі по області замість фактичної оцінки конкретної ділянки є порушенням законодавства про оцінку земель. За таких обставин договір оренди землі підлягає визнанню недійсним з обов'язковим поверненням земельної ділянки власнику. Прокурор має право представляти інтереси територіальної громади у спорах про визнання договору оренди недійсним, навіть якщо порушення допущені органом місцевого самоврядування.

Прокурор в інтересах міської ради звернувся з позов до ТОВ про визнання недійсним договору оренди земельної ділянки та повернення її територіальній громаді. Позов обґрунтовано тим, що договір укладено з порушенням норм законодавства (ст.126 ЗК України, закони «Про оренду землі» та «Про оцінку землі») через відсутність чинної технічної документації з нормативної грошової оцінки ділянки, відповідач знав або винен був знати про відсутність оцінки при торгах.

Господарський суд відмовив у задоволенні позову, мотивуючи це тим що обов'язок проведення нормативної грошової оцінки земельної ділянки покладено на орган місцевого самоврядування. Апеляційний господарський суд скасував рішення суду першої інстанції, визнавши правомірним представництво прокурором інтересів держави в особі міської ради та встановивши, що ТОВ знало або повинно було знати про відсутність технічної документації. Водночас залишено без змін в частині відмови в задоволенні позову щодо скасування державної реєстрації права оренди через неефективність способу захисту.

ОЦІНКА СУДУ

У матеріалах справи встановлено, що сільська рада затвердила детальний план території та надала дозвіл на підготовку проекту землеустрою для передачі земельної ділянки в оренду через земельні торги під багатоквартирне будівництво. У січні року відбулися торги, переможцем яких стало ТОВ, після чого укладено договір оренди строком на 10 років із визначеною річною орендною платою. У 2021 році право власності на ділянку було зареєстровано за міською радою.

Прокуратура вважала, що нормативна грошова оцінка ділянки не була проведена належним чином, що могло вплинути на розмір орендної плати, і в 2022 році зверталася до суду з позовом про визнання торгів та договору недійсними. У задоволенні позову відмовлено, що стало підставою для подання нового позову у цій справі.

КГС ВС зазначив, що проведення земельних торгів щодо продажу права оренди на земельні ділянки комунальної власності без здійснення нормативної грошової оцінки таких ділянок суперечить вимогам ст. 136 ЗК України, ст. 13 Закону України «Про оцінку земель», ст. 15, 21 Закону України «Про оренду землі» та є підставою для визнання договору оренди недійсним.

Відповідач, беручи участь у торгах, знав, яке майно є предметом аукціону, і повинен був урахувати вимоги законодавства, зокрема, щодо обов'язковості проведення нормативної грошової оцінки та її зазначення в договорі. Отримання права оренди за результатами торгів і укладення договору передбачає наявність волевиявлення як організатора торгів, так і їх переможця.

З огляду на це КГС ВС дійшов висновку, що порушення законодавства, яке полягало у придбанні права оренди земельної ділянки без проведення її нормативної грошової оцінки, допустив не лише орган місцевого самоврядування, а й орендар. Це спростовує доводи скаржника про його добросовісність та про неможливість звернення міської ради або прокурора до суду з метою усунення порушення.

Водночас КГС ВС погодився з тим, що обов'язок проведення нормативної грошової оцінки покладено на орган місцевого самоврядування, а ТОВ безпосередньо не здійснювало дій щодо визначення істотних умов договору, зокрема розміру орендної плати. Разом з тим це не звільняє орендаря від обов'язку діяти добросовісно та з належною обачністю.

Правовідносини щодо визнання договору оренди недійсним стосуються сторін договору, тому прокурор не є стороною, яка порушила закон при його укладенні, але має право ініціювати спір в інтересах держави.

Щодо вимоги про скасування державної реєстрації права оренди Верховний Суд зазначив, що відмова в цій частині є обґрунтованою через неефективність обраного способу захисту.

Стосовно представництва прокурором інтересів міської ради КГС ВС зазначив, що у разі звернення прокурора з позовом в інтересах держави в особі міської ради про визнання договору оренди недійсним процесуальний статус міської ради (як відповідача чи співвідповідача) визначається не лише її участю у правочині, а й наявністю порушень, допущених цим органом при його укладенні.

Касаційну скаргу залишено без задоволення, а постанову апеляційної інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.03.2026 року у справі № 914/1884/24 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/135044195>.

4.4. Щодо відсутності підстав для розірвання договору оренди комунального майна у разі недоведеності його нецільового використання

Невикористання орендованого комунального майна за цільовим призначенням саме собою (тобто як бездіяльність орендаря), зокрема у зв'язку з проведенням ремонтних робіт, не є підставою для дострокового розірвання договору оренди, якщо така підстава прямо не передбачена законом або умовами договору. Для розірвання договору необхідно довести саме використання майна всупереч визначеному цільовому призначенню або інші передбачені законом чи договором порушення.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу управління комунальною власністю у справі за позовом скаржника та ліцею до ТОВ про розірвання договору оренди та зобов'язання звільнити нежитлові приміщення харчоблоку. Позов обґрунтовувався

тим, що орендар припинив надання послуг з харчування учнів і не використовує приміщення за цільовим призначенням, що, на думку позивачів, є істотним порушенням договору та підставою для його дострокового розірвання.

Суд першої інстанції рішенням, залишеним без змін апеляційним судом, у задоволенні позову відмовив. Суди виходили з того, що позивачі не довели факту використання майна не за цільовим призначенням, а лише його тимчасове невикористання, зумовлене проведенням ремонтних робіт, а також відсутність передбачених законом або договором підстав для розірвання договору.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що правовідносини щодо дострокового розірвання договору оренди комунального майна регулюються спеціальним законом – Законом України «Про оренду державного та комунального майна», який має пріоритет перед загальними нормами цивільного законодавства.

Суд підкреслив, що ані положення зазначеного Закону, ані умови договору не передбачають такої підстави для розірвання договору, як невикористання майна за цільовим призначенням (пасивна поведінка орендаря). Невикористання майна не можна ототожнювати з його використанням не за цільовим призначенням. Крім цього, матеріали справи не містять доказів, що орендар використовував приміщення для інших цілей або порушував умови договору (зокрема, щодо сплати орендної плати), а проведення ремонтних робіт об'єктивно унеможлиблює використання приміщення за призначенням і не свідчить про порушення договору.

КГС ВС також звернув увагу, що розірвання пов'язаних договорів про надання послуг харчування не є підставою для розірвання договору оренди, якщо такі договори припинено за взаємною згодою сторін і відсутні докази порушень.

З огляду на недоведеність істотного порушення договору та відсутність передбачених законом підстав для його розірвання Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для розірвання договору.

За результатами розгляду касаційну скаргу залишено без задоволення, а судові рішення попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.03.2026 у справі № 910/7394/25 можна ознайомитися за посиланням -<http://reyestr.court.gov.ua/Review/135082670>

5. Процесуальні питання

5.1. Щодо визначення юрисдикції спору про передачу об'єкта державної власності у комунальну власність

Спір щодо зобов'язання органу місцевого самоврядування прийняти об'єкт державної власності до комунальної власності є приватноправовим, якщо він виник з приводу реалізації сторонами повноважень власника майна, а не здійснення владних управлінських функцій. Відсутність відносин підпорядкування між сторонами

виключає публічно-правовий характер спору та його належність до адміністративної юрисдикції.

РВ ФДМУ звернулося до господарського суду з позовом до міської ради про зобов'язання безумовно прийняти до комунальної власності захисну споруду цивільного захисту. Позов мотивовано тим, що об'єкт залишився у державній власності після приватизації підприємства, а рада ухиляється від його прийняття, порушуючи вимоги законодавства.

Суд першої інстанції закрити провадження, вказавши на адміністративну юрисдикцію спору. Апеляційний господарський суд скасував це рішення та передав справу на розгляд до господарського суду з огляду на приватноправовий характер відносин. Полтавська міська рада подала касаційну скаргу, наполягаючи на публічно-правовому характері спору.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд погодився з висновками суду апеляційної інстанції та зазначив, що визначальними критеріями юрисдикції є суб'єктний склад, предмет спору та характер правовідносин.

Суд встановив, що спір виник у зв'язку з передачею майна з державної у комунальну власність, тобто з приводу реалізації сторонами правомочностей власника. У таких правовідносинах сторони є рівними, а орган місцевого самоврядування не здійснює владних управлінських функцій щодо іншої сторони.

Колегія суддів підкреслила, що сам факт участі суб'єкта владних повноважень у спорі не свідчить про його публічно-правовий характер. Визначальною є саме функція, яку цей суб'єкт виконує у спірних правовідносинах. Якщо він не здійснює владного впливу, спір не належить до адміністративної юрисдикції.

Верховний Суд також зазначив, що відмова органу місцевого самоврядування прийняти майно у комунальну власність є не реалізацією владних управлінських функцій щодо позивача, а дією (бездіяльністю) у межах майнових відносин.

Додатково Суд звернув увагу, що у разі зворотної ситуації (якби орган місцевого самоврядування вимагав передачі майна) спір також розглядався б у господарській юрисдикції, що підтверджує його приватноправову природу.

Отже, спір має майновий та організаційний характер, виник між юридичними особами з приводу права власності на майно та не містить ознак публічно-правового спору.

За результатами розгляду Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а постанову апеляційного господарського суду – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.03.2026 у справі № 917/1122/25 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/134616220>

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР за березень 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2025. – 27 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua